

ויראל משה

וישב

קובץ מאמרים ושיחות, בעניני הפרשה וזמני המועדים, מבניש"ק רבי יואל משה פינטו שליט"א בן ארמו"ד רבינו יאשיהו פינטו שליט"א ראב"ד מרוקו. דברי תורה חידושים וכיאורים, אוצר מאמרים מזהירים, לגלות בעניני הפרשה והזמנים, כפרד"ס התורה כלולים, מגלה צפונות ונעלמים, מכל פסוקי הפרשיות ועניני הזמנים. • פרשת וישב תשפ"ב

ביכולתם של בני ישראל לתקן את הקטרוג העולה מחטא מכירת יוסף

שעברו על יוסף באותם שנים בהם היה עבד במצרים וכבוש בבית האסורים, נפשו נבהלת מאוד, ואינו מעלה על דעתו שמעשים כאותם המעשים שעשו השבטים ייעשו על ידו אי פעם, ואם כן מדוע זה בכל דור ודור לוקים ישראל על מכירת יוסף.

ואת אותה השאלה יש לשאול גם על חטא העגל שאמרו חז"ל שכל סבל וצער הבא על כל אחד מישראל במשך הדורות, אחד מהדברים הגורמים להבאת הסבל הוא חטא העגל שחטאו אבותינו בימי הליכתם במדבר לפני למעלה משלושת אלפים ושלוש מאות שנים, וכמו שכתב רש"י (שמות לב, לד): "ואין פורענות באה על ישראל, שאין בה קצת מפירעון עוון העגל", ודבר זה קשה להבנה, שהרי בוודאי שאין אחד מכל עדת בני ישראל שמעלה על דעתו לכפור בה ולעבוד לעגל, ומדוע חטא זה תלוי ועומד במשך כל הדורות.

חטא של "בין אדם למקום" מעורר את חטא העגל, וחטא "בין אדם לחבירו" מעורר את חטא מכירת יוסף

תשובה לדבר מצינו במשנתו הטהורה של בעל "משך חכמה" (ויקרא טז, ל) שכתב לבאר יסוד גדול על פי הכלל שלימדנו חז"ל (ברכות ז, א) כי הקב"ה דן דין אמת, ואם אבות חטאו אינו מעניש את הבנים בעוון אבותיהם, אמנם זה דוקא כאשר הבנים מואסים במעשים הרעים שעשו אבותיהם ומתבדלים מהם,

יתברך הקפיד הקפדה גדולה ביותר על מכירת יוסף לעבד נקלה, ולא סלח על כך לעם ישראל אף דורות רבים אחרי מעשה המכירה. ואפילו שהאחים בשו ונכלמו במעשיהם, לא שב חרון אפו של הקב"ה, וכפי שמפורש בהפטרות פרשתנו: "כֹּה אָמַר ה' עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֵנּוּ עַל מִכְרֵם בְּכֶסֶף צְדִיק וְאֲבִיוֹן בְּעֶבֶד נְעָלִים" (עמוס ב, ו), ומפורש במדרשים (תנחומא וישב ב, פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ח) כי אותו 'צדיק ואביון' שנמכר, ובכסף שהתקבל תמורתו נקנו נעלים, הוא יוסף הצדיק, והודיע ה' שלא יעביר מנגד עיניו את צערו ובזיונו של אותו צדיק.

וכן אנחנו מוצאים עוד במדרש (ילקוט שמעוני משלי סימן תתקכט) האומר על חטא מכירת יוסף: "ועדיין אותו החטא תלוי". וגם מצינו לקדוש ישראל בעל ה'מגלה עמוקות' שכתב (פרשת ויגש) סמך לזה במילות הוידוי שאמרו האחים על מכירת יוסף: "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו אֲבֹל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ" (בראשית מב, כא), וששת תיבות אלו שהתוודו האחים מתחילות באות אלף, לרמז, כי חטא זה עומד ומקטרג בכל ששת אלפים שנות קיום העולם.

ולכאורה דבר זה קשה להבנה, מדוע בני בניהם של השבטים לעולמי עד יצטרכו לסבול עבור החטא שחטאו אבותיהם שמכרו את יוסף, והרי בכל דור ודור כל אחד מישראל שמתבונן בפסוקי התורה המתארים את הייסורים הרבים

בפרשתנו פרשת וישב התורה הקדושה מספרת אודות אש המחלוקת שהתלקחה בין בניו של יעקב אבינו, אשר הביאה את השבטים הקדושים למכור את יוסף הצדיק לעבד, ולגרום לפירוד בין בניו של יעקב, שעד אותו זמן היו כשתילי זיתים סביב לשולחנו.

ועל כל אחד המעיין במעשה מכירת יוסף לידע, כי אף שמעשיהם של האחים המתוארים בפרשה נראים לעינינו כמעשים אכזרים, והתנהגותם נראית כהתנהגותו של מי שהציפו רגשות הקנאה והשנאה את ההיגיון והחמלה, אך חלילה לנו לחשוב כך על שנים עשר שבטי י-ה, שהיו קודש קודשים, וזכו להעמיד את כל עם ישראל.

אלא עלינו לדעת, כי א-ל נורא עלילה הש"ית הביאם לעשות את אותם מעשים שעשו, וכך נאמר במפורש במדרש (בראשית רבה פד, יח): "כשרצית נתת בלבם לאהוב, וכשרצית נתת בלבם לשנוא". – הרי לנו מדרש מפורש כי הש"ית הוא שנתן את השנאה ליוסף בלב השבטים, וכל זה כדי לשלוח פדות לעמו בארץ מצרים. וכך מצינו לדבינו 'אור החיים' הקדוש, שבכמה מקומות בפרשתנו אחר שביאר כיצד התבטלה מחשבת בני אדם בשביל מכירת יוסף, חתם הדברים וכתב בזו הלשון: "וזה לגלגל גלגלים לעשות אשר זמם לעשות".

הקב"ה לא מחל לבני ישראל על מכירת יוסף הצדיק

אולם אף על פי שמה' היה הדבר, הוא

את מה שאמרו חז"ל (בראשית רבה צט, ב):
"אין זרעו של עשיו נופל, אלא ביד זרעה
של רחל", ולכאורה מה כוחם של בני רחל
יוסף ובנימין להפיל את זרעו של עשיו
יותר מאחיהם שאר בני יעקב, וביאר
ה"יערות דבש" כי בני רחל יוסף ובנימין
לא חטאו כלל במכירת יוסף, וזכות מצות
כיבוד אב שלהם לא שבה אל עשיו, ועל
כן בידם להכניעו יותר משאר האחים.

במעשה "דמא בן נתינה" רמז הקב"ה לישראל שיתחזקו במצות כיבוד אב

ואחר רואנו את דבריו הקדושים של
בעל ה"יערות דבש" זיע"א ראוי להתבונן
באחד מן המעשים המופלאים שכתבו
חז"ל באגדות התלמוד, אודות המצווה
היקרה הזאת של כיבוד אב ולמצוא את
החוט השזור בינו ובין מכירת יוסף (מעשה
זה נכתב בתלמוד בבלי בקידושין לא, א ובתלמוד
ירושלמי קידושין כ, ב). אחד משמונת בגדיו
של הכהן הגדול הוא החושן, בו שובצו
שנים עשר אבנים טובות, כנגד שנים
עשר שבטי ישראל. פעם אחת אירע
שנחסרה מהחושן אבן ה"ישפה" היא
אבנו של בנימין, ולאחר שערכו חכמי
ישראל חיפושים רבים היכן יכולה אבן
כזאת להימצא, הגיעה שמועה לאוזנם
כי ברשותו של הגוי "דמא בן נתינה"
המתגורר באשקלון נמצאת אבן ישפה
כאותה שהם מחפשים לחושן. מיד יצאו
אליו החכמים, וכשהגיעו לביתו ביקשו
לרכוש ממנו את אבן הישפה בסכום עצום
של כסף. אולם דמא הגוי נמנע מלמכור
לחכמים את אבן הישפה מחמת שהמפתח
הפותח את המקום בו היתה שמורה אבן
הישפה היה נמצא תחת מראשותיו של
אביו שהיה ישן באותה השעה והוא לא
רצה להעירו משנתו, למרות שנגרם לו
מכך איבוד סכום עתק שחכמי ישראל
היו חפצים לשלם לו עבור אבן הישפה.
הקב"ה לא קיפח את שכרו של דמא בן
נתינה, על שנהזר מאוד בכבוד אביו ולא
היקיצו משנתו, ולשנה הבאה נולדה לו
בעדרו פרה אדומה, והיות ופרה אדומה
כשרה היא דבר נדיר ביותר, שמימות
משה רבנו ועד ביאת המשיח נמצאו
בעולם רק עשר פרות אדומות מיד הלכו
חכמי ישראל אצל דמא והיו מוכנים
לשלם בעבורה כל הון שבעולם. אולם
דמא השיבם כי הוא אינו מבקש אלא את
אותו הסכום שהפסיד בשנה הקודמת על

תורותיו ואורחותיו לבן אחר, מיאן יעקב
להתנחם ונימק: "כי ארד אל בני אבלי
שאלה", ונתבאר דבריו במדרש (תנחומא
ויגש סי' ט) כי משמים מסרו ליעקב סימן,
שאים לא יראה בימי חייו במות אף אחד
מבניו, אז מובטח לו שלא יראה פני
גיהנום, וכאשר מכרו האחים את יוסף
וסיפרו ליעקב שנטרף על ידי חיה רעה,
חשב יעקב שירד אל גיהנום כאחרון
הרשעים חס ושלום, וזה אחרי שכל חייו
ראה מראות אלוקים וזכה שידבר ה' עמו
וקרא לו "א-ל" כשמו הגדול יתברך, ועוד
קירבה גדולה שקרבו המקום אליו, ותחת
זה ביום בהיר נסתלקה שכונה ממנו,
והכתה בו את הידיעה הנוראה שסופו
להיות בגיהנום ח"ו.

בני ישראל השתעבדו בגלות לבני עשיו, מחמת שפגמו בכיבוד אב במכירת יוסף

ובאמת שמצינו בדברי רבותינו, כי הצער
שהצטער יעקב במכירת יוסף הוא הדבר
שגרם שבני ישראל ינתנו לידיהם של
בני עשיו הרשע בגלות אדום, היא הגלות
המרה בה אנחנו נתונים כיום. וכך מבואר
בדבריו של הגאון הגדול רבי יונתן
אייבשיץ זיע"א בספרו "יערות דבש" (הלך
ב דרוש ב) שכתב, כי כל מה שזכה עשיו
שבני ישראל ישתעבדו אצלו בגלות
הרביעית – גלות אדום הוא רק מחמת
ששימש את יצחק אביו בכל כוחותיו
וקיים את מצות כיבוד אב בשלימות,
ושכרו על זה הוא, שכאשר זרע יעקב
אינם נוהגים בצדקות, יהיו הם עבדים לו.
והוסיף וכתב, שבתחילה עשיו איבד זכות
זאת על ידי ששלח את אליפז בנו להרוג
את יעקב, כי אם היה אליפז מקיים את
שליחות אביו והורג את יעקב היה יצחק
מצטער צער עצום, ונמצא שלא קיים
עשיו מצות כיבוד אב כלל, אלא גרם
ליצחק לשלם בן בחייו, ולכן באותה העת
נלקחה מעשיו זכות כיבוד אב, ושוב חזרה
אליו הזכות בשעה שמכרו האחים את
יוסף, וזאת משום שבמכירת יוסף גרמו
האחים צער עצום ליעקב כפי שביארנו
ולא חסו על צערו של אביהם הזקן, ולכן
הם נעשו שווים לעשיו במצות כיבוד אב,
וזכות כיבוד אב שנגלקה מעשיו שבה
אליו, ומאז מכירת יוסף שוב עשיו זכאי
לקבל את גלות ישראל לידיו.
והמשיך וביאר ה"יערות דבש" על פי זה

אולם אם הבנים ממשיכים לאחוז בידיהם
במעשי אבותיהם, ואפילו במעט, אז לא
זו בלבד שיענשו הבנים על העוונות
שהם עצמם חטאו, אלא גם יענשו על
עוונות אבותיהם. ועל פי זה כתב ה"משך
חכמה" לבאר מדוע בכל דור ודור ישראל
נענשים על חטא העגל וחטא מכירת
יוסף, כי הנה חטא העגל היה החטא
הראשון שחטאו עם ישראל להקב"ה
שמרדו במלכותו ועשו להם אלוהי
מסיכה, והרי זה החטא הראשון שנעשה
במונה של "בין אדם למקום", וכשמכרו
האחים את יוסף היה זה הפעם הראשונה
שאישים מעם ישראל התקוטטו ורבו
וחטאו בחטא שהוא במונה של "בין אדם
לחבירו", ולכן בכל פעם שיהודי חוטא
בבין אדם למקום הרי הוא אוהז בידיו
במעשי אבותיו שעשו את העגל ועבדו
לו, ולכן ראוי הוא ללקות עליו, וכך גם
בכל פעם שיהודי מצער ומקניט יהודי
אחר וגורם לו סבל קטן או גדול, הרי הוא
אוהז בידיו את מעשי אבותיו שמכרו את
יוסף, ולכך הוא נענש גם על צערו של
יוסף. ולכן בכל דור ישראל לוקים על
שני החטאים האלו, על חטא העגל כי הם
חוטאים בחטא של בין אדם למקום, ועל
חטא מכירת יוסף כי הם חוטאים בבין
אדם לחבירו. [וביאר בזה במשך חכמה
שם עוד דברים נפלאים על עבודת כהן
גדול ביום הכיפורים, והצמא ילך למימי
תורתו וישתה דבריו בצמא].

עיקר חטא מכירת יוסף, גרימת הצער הנורא ליעקב אבינו

ויש להעיר את תשומת ליבם של רבים
הטועים וחושבים, כי חטא מכירת
יוסף הוא רק הצער שנגרם ליוסף
הצדיק שנמכר לעבד, ובעבור צערו אנו
מצטערים בכל דור ודור, אולם באמת
כאשר נביט במבט רחב על הצער
והיגון שהיו מנת חלקו של יעקב אבינו
באותם עשרים ושנים שנה, תחזינה
עיננו כי צערו של יעקב אינו נופל מצערו
של יוסף, שהרי בעוד יוסף היה בחלק
מהשנים מלך ושליט על כל ארץ מצרים,
יעקב במשך כל אותם שנים לא ידע יום
אחד של שלווה, אלא כל אותו הזמן היה
שרוי באבל ובכיה על בנו שאיננו, –
לו. ואף שבני יעקב הפצירו בו שיסיר את
מחשבתו מיוסף ויתחיל לעסוק בלימוד

שלא העיר את אביו. ומכאן למדו חז"ל בתלמוד, כמה גדולה היא מצות כיבוד אב ואם, וכמה גדול שכרה שאפילו לגוי שאינו מחויב בה שילם הקב"ה שכר עצום על קיומה.

ומצינו בספר הקדוש "משך חכמה" (תצוה כה, ט) שכתב דבר יקר מפי ומפנינים על מעשה זה, ועיקרי דבריו הם, כי הנה ודאי שאין זה דבר מקרי שאבן מאבני החושן תאבד, שהרי בגדי הכהונה היו הדבר היקר והשמור ביותר עבור בני ישראל, ובוודאי מה' היתה זאת, וגם צריך להבין מדוע סיבב הקב"ה שדווקא אבן הישפה של בנימין תאבד. ותירץ, כי הקב"ה רצה להראות לבני ישראל את גודל השיבותה של מצות כיבוד אב ואם, ולכן סיבב שתאבד אבן הישפה היא אבנו של בנימין שלא ציער את אביו כלל במכירת יוסף, כי עשרת האחים ציערו את יעקב במכירה עצמה, ואף יוסף שגמכר בעצמו גם צער ליעקב אביו, בכך שבעשרים ושנים השנים שהיה במצרים לא שלח לומר לאביו המתאבל כי הוא עוד חי, ואמנם יוסף עשה זאת כי היה ירא מהחרם שהטילו האחים בצירוף הקב"ה על מי שיגלה ליעקב על המכירה, ולכן יעקב נסתלק מן העולם מבלי לדעת בוודאות מה היה פשר היעלמותו של יוסף ומציאתו במצרים, אולם בנימין לא ידע דבר וחצי דבר על המכירה, אלא חשב כמחשבת יעקב שחיה רעה אכלה את יוסף, ולכן נמצא שבנימין הוא היחיד שלא פגם בכיבוד אב, ולכן עשה ה' שאבנו של בנימין תאבד, ויצטרפו חכמי ישראל לילך אל דמא בן נתינה ולראות כיצד הגוי מפליג במצות כיבוד אב, וכך יבינו את הרמז שרומז להם הקב"ה, ויעוררו את ישראל להקפיד במצות כיבוד אב ואם.

ועל פי דבריהם הקדושים של ה"יערות דבש" וה"משך חכמה" יש לשאול כמה שאלות: א] מדוע יצא שדוקא בנימין לא פגם כלל במצות כיבוד אב. ב] מדוע השי"ת שילם את שכרו של דמא בן נתינה דווקא על ידי פרה אדומה ובזה עשה שיוצרכו חכמי ישראל לשוב אליו ולראות שישלם ה' שכרו על ידי שגולדה פרה אדומה בעדרו. ג] מדוע דווקא באותו הזמן רצה הקב"ה ללמד לבני ישראל את חשיבותה של מצות כיבוד אב, וסיבב שתאבד אבנו של בנימין וחכמי ישראל

ילכו אל דמא בן נתינה.

השבטים פגמו בכיבוד אב, מחמת שהתחנכו למצוה זו רק על ידי כיבוד אמותיהם את לבן הרשע

ועל השאלה הראשונה מדוע יצא הדבר כך שבנימין היה היחיד מכל בני יעקב שלא פגם במצות כיבוד אב נראה להשיב, כי הנה מצוה על אב לחנך את בנו ללימוד תורה ולקיום מצוות אף קודם הגיעו לגיל שלוש עשרה שנים, וכבר נודע כי הדרך הטובה והיעילה ביותר בה יכול האב לחנך את בנו לקיום מצוות, הוא על ידי שיקפיד בעשיית המצוות בעצמו, ומתוך שבנו יראה בקטנותו כיצד אביו נזהר בקיום המצוות, גם הוא יורגל לזה, ויקפיד לקיים מצוות.

והנה אם נתבונן במקום לידתם של בני יעקב נראה, כי אחד עשר בניו הראשנים של יעקב מראובן בכורו ועד יוסף הצדיק כולם נולדו בזמן שהיה יעקב בבית לבן הרשע שהיה חמיו, ובוודאי שגם אותם חנך יעקב למצוות, אולם למצות כיבוד אב לא היה בידו לחנכם, כי באותה העת היה יעקב הרחק מבית הוריו, ולכן התחנכו אחד עשר בני יעקב למצות כיבוד אב על ידי שראו את אמותיהם הקדושות מכבדים את אביהם לבן הרשע, אולם שונה מהם בנו האחרון של יעקב, בנימין שלא נולד בבית לבן אלא נולד ליעקב אחר שעזב את בית לבן, ולכן בנימין התחנך למצות כיבוד הורים על ידי שראה כיצד יעקב אביו מכבד את יצחק סבו, ונמצא שאחד עשר האחים חונכו למצות כיבוד אב על ידי כיבודו של אדם רשע, הוא לבן הארמי, ובנימין חונך למצות כיבוד אב על ידי כיבודו של יצחק אבינו הצדיק.

ואולי ניתן לומר ביראה ופחד, שלכן יצא שאחד עשר בני יעקב פגמו במצות כיבוד אב במכירת יוסף, כי התחנכו למצות כיבוד אב על ידי כיבודו של אדם רשע, ואילו בנימין שהתחנך למצות כיבוד אב על ידי כיבודו של יצחק אבינו לא פגם במצוה זו.

בני ישראל מתגברים על זכות מצות "כיבוד אב" של עשיו, רק אם יקיימוה לשם שמים

ועל השאלה השניה ששאלנו מדוע שילם

ה' את שכרו של דמא בן נתינה דווקא על ידי זה שהוצרכו חכמי ישראל לבא לרכוש ממנו פרה אדומה נראה להשיב בסייעתא דשמיא, כי הנה בתחילת הדברים הבאנו את דבריו של הגאון הגדול רבי יונתן אייבשיץ זי"א שכתב, שבכוחם של בני רחל לגבור על זרעו של עשיו ולהכניעם מחמת שהם לא פגמו בכיבוד אב במכירת יוסף, ועל ידי זה הם נוטלים מידי עשיו את זכותו היחידה שכיבד את יצחק, ולכאורה הדבר קשה להבנה, מדוע מעשיהם הטובים של בני רחל נוטלים את זכותו של עשיו, והיכן מצינו כדבר הזה שאחד יעשה מצוה ויבא אדם אחר ויעשה את אותה המצוה ויטול את שכרו של הראשון, והרי לכל אחד יש את השכר המיוחד לו.

אך נראה לומר, כי עשיו כיבד את יצחק אביו שלא לשם שמים בשביל לקיים את הציווי האלוקי "כבד את אביך ואת אמך" אלא כיבד את יצחק מחמת רגש הכבוד וההכנעה הנמצאים בליבו של כל בן כלפי אביו, אולם בנייה של רחל קיימו את מצות כיבוד אב לשם שמים בלבד, מחמת שהשי"ת חפץ שהבן יכבד את אביו, ולכן זכות מצות כיבוד אב שלהם שנעשתה לשם שמים גוברת על מצות כיבוד אב של עשיו שנעשתה שלא לשם שמים.

ונראה להוסיף בזה ולבאר, מדוע באמת אמרו חז"ל "אין זרעו של עשיו נופל אלא ביד זרעה של רחל", הרי יותר היה ראוי לומר אין עשיו נופל אלא בידיהם של יוסף ובנימין, שהם בניה היחידים של רחל, ומדוע אמר המדרש "ביד זרעה של רחל" שתלה הדבר ברחל. ונראה בס"ד לבאר, כי התכונה הזאת שנמצאה ביוסף ובנימין לקיים את מצות כיבוד אב לשם שמים ולא מחמת צו מצפונם, הם ירשו אותה מרחל אמם, שהיא היתה מוכנה לצער את אביה לבן הרשע צער גדול ביותר ולסכן אותה ואת כל משפחתה בהריגה, כאשר כבוד אביה נגד את דבר ה', וזאת אנחנו רואים במפורש בתורה הקדושה בפרשת ויצא, כשנגלה ה' ליעקב ואמר לו לעזוב את בית לבן ולשוב אל ארץ אבותיו, ובזמן שלבן הלך לגזוז את צאנו ברחו יעקב ובניו ביתו מבית לבן בלי לומר ללבן דבר, והתורה מעידה על רחל שגנבה את העבודה זרה של אביה,

וכפי שנאמר: "ותגנוב רחל את התרפים אשר לאביה" (לא, יט), וביאר רש"י מדוע עשתה כן, "להפריש את אביה מעבודה זרה נתכוונה", ורחל לא אמרה על מעשיה דבר וחצי דבר לאיש, וכשנוכח לבן שנגנבה העבודה זרה שלו, רדף אחר יעקב ורצה להרוג אותו ואת משפחתו.

וממעשה נועז זה של רחל אנחנו רואים כיצד רחל הצדקת לא חסה על צערן הגדול של אביה הרשע כאשר היה באפשרותה להפרישו מעבודה זרה, ואף היתה מוכנה להעמיד בסכנה אותה ואת כל משפחתה בשביל זה, ואין לך גילוי דעת גדול מזה שכל מעשיה של רחל הצדקת היו לשם שמים. ויש לומר שבזכות זה זכו בני רחל לקיים את מצות כיבוד אב בשלימות לשם שמים, ולזכות לגבור על עשיו שקיים את מצות כיבוד אב שלא לשם שמים. וזו הסיבה מדוע אמר המדרש את הדבר הזה דוקא בלשון "אין זרעו של עשיו נופל אלא ביד בניה של רחל", כי באמת בזכות רחל הצדקת יגברו בניה על זרעו של עשיו.

והנה המצוה ממנה אנו למדים על כל המצוות שצריך לקיים לשם שמים, היא מצות פרה אדומה שנאמר עליה "חוקה", שלא נודע טעמה לבני ישראל ועם כל זה אין לבם מהרהר אחריה, ומזה אנחנו למדים, שגם במצוות שגילה לנו השי"ת את הטעם מדוע ציוונו בהם, אסור לנו לקיים בגלל הטעם שנגלה אלינו, אלא רק מחמת שכך ציוונו בוראנו.

ומעתה יובן היטב המעשה של דמא בן נתינה, שרצה השי"ת להורות לבני ישראל כמה עליהם להקפיד במצות כיבוד אב, ולכן גרם שתאבד מהחושן אבנו של בנימין שלא פגם במצות כיבוד אב, והלכו ישראל לקנות את האבן אצל דמא בן נתינה הגוי, וראו אצלו כיצד הוא מקפיד בכיבוד אביו ומוכן להפסיד כסף רב, והעיקר שלא יעיר את אביו משנתו, ולשנה הבאה שילם ה' שכרו שגולדה בעדרו פרה אדומה, ובאו חכמי ישראל לקנותה, וביקש תמורתה את אותו הסכום שהפסיד על מצות כיבוד אב. ויש לומר ששילם ה' שכרו של דמא דוקא בפרה אדומה, כדי להורות לבני ישראל, כי לא די בזה שיקפידו במצות כיבוד אב ואם, אלא עליהם להיזהר לכבד את אבותיהם

ואימותיהם בגלל הציווי האלוקי, ולא רק מחמת שהשכל האנושי מורה לעשות כך.

בימי בית שני ניתנה האפשרות לתקן את חטא מכירת יוסף

ועל השאלה השלישית שכתבנו לשאול על המעשה של דמא בן נתינה על פי הביאור של ה"משך חכמה" מדוע דוקא באותו זמן ביקש הקב"ה לעורר את בני ישראל על הזהירות במצות כיבוד אב ואם, נראה להשיב, כי הנה בחידושי הריטב"א כתב להוכיח, שהמעשה של דמא בן נתינה היה בימי בית המקדש השני, והנה אנחנו מוצאים בכמה מקומות שחטא מכירת יוסף התעורר לקטרג על בני ישראל דוקא בימי בית שני, וכפי שאמרו במדרש שעשרת הרוגי מלכות נהרגו על ידי מלכות רומי בשלהי ימי הבית השני, בגלל שעוון מכירת יוסף התעורר ועמד בפני כסא הכבוד וביקש מהשי"ת שיפרע מישראל את צערן של יוסף, וגם ה"מגלה עמוקות" כתב (פרשת מקץ) שמלכות יון התנכלה לישראל בימי הבית השני, מחמת שבאותם ימים התעורר חטא מכירת יוסף לקטרג על ישראל, ולכאורה דבר זה צריך ביאור, מדוע חטא מכירת יוסף התעורר לקטרג על ישראל דוקא בימי הבית השני ולא קודם לכן.

ונראה להשיב על פי מה שכתב גדול מפרשי המקרא רבי עובדיה ספורנו בהקדמה, ובפירושו הפסוק "אלה תולדות", כי תקופת הזמן בה ישב יעקב בארץ מגורי אביו היא היתה כעין הכנה ופועל דמיוני לימי בית המקדש השני, ואילו ירדת יעקב למצרים לפגוש את יוסף היתה הכנה ופועל דמיוני לחורבן בית המקדש ושילוח בני ישראל לגלות, להיות נתונים לחסדיהם של בני עשיו הרשע. ועל פי זה יובן היטב מדוע התעורר חטא מכירת יוסף דוקא בימי בית שני, כי מכירת יוסף ועשרים ושתיים השנים בהם התאבל יעקב על יוסף היו בימים שישב בארץ מגורי אביו, ולכן התעורר הקטרוג בימים המכוונים כנגדם, הם ימי הבית השני.

ועל פי כל מה שכתבנו נוכל להבין מעט מנפלאות מעשיו של הבורא יתברך שמו, וחסדו הגדול על ישראל, כי ימי בית המקדש השני היו מכוונים כנגד הזמן בו מכרו השבטים את יוסף וגרמו ליעקב להיות באבל ובכיה במשך עשרים ושתיים

שנה, אולם אז היה אפשר גם לתקן את הצער שהצטער יעקב על ידי בניו, וזה על ידי שבני ישראל יקפידו במצות כיבוד אב ואם, ורצה השי"ת להודיע זאת לבני ישראל, ולכן גלגל את המעשה של דמא בן נתינה, ממנו ילמדו בני ישראל להקפיד במצות כיבוד אב ואם, והוסיף ורמז להם, שעליהם להקפיד במצוה זו מחמת צערן של יעקב על ידי שנאבדה אבנו של בנימין שלא ציער את יעקב.

ועל פי כל הדברים שכתבנו נוכל להשיג בדעתנו מעט מטובו וחסדו של הקב"ה עם בני ישראל, כיצד הוא יתברך מעוררם בכל פעם על ידי סימנים שמראה להם לתקן את הדבר שמוטל עליהם לתקן באותה תקופה, שבימי בית המקדש השני התעורר חטא מכירת יוסף הצדיק לקטרג על בני ישראל, ואם לא ינוח המקטרג בני ישראל יגלו ויהיו תחת ידיהם של בני עשיו שזכו לקבל את גולת ישראל בזכות מצות כיבוד אב שכיבד עשיו את יצחק אביו. ולכן עשה השי"ת שאבנו של בנימין שלא חטא בכיבוד אב תאבד, כדי לעורר את בני ישראל שמצות כיבוד אב אינה מקוימת על ידם, ולכן עליהם להשתדל ולהתחזק בה, ובזה יתקנו מה שגרמו ליעקב במכירת יוסף. ועשה השי"ת שאבן "ישפה" תמצא דווקא אצל דמא בן נתינה שהיה מבני בניו של עשיו, ואצלו ראו ישראל כיצד זרעו של עשיו מקפיד בכיבוד אב, ולשנה הבאה שוב זימן הקב"ה את חכמי ישראל אל דמא בן נתינה על ידי פרה אדומה שגולדה בעדרו, ובזה היה עליהם להבין כי הם צריכים להקפיד לקיים את מצות כיבוד אב לשם שמים, ולא מחמת רגשות הלב, כי זו מעלתם במצוה זו יותר מעשיו זרעו, ולכן דמא בן נתינה ביקש שישבו לו את הכסף שהפסיד בעבור מצות כיבוד אב, ובזה גילה דעתו שלא קיים את המצוה לשם שמים.

ומי יודע אולי אם היו בני ישראל מתעוררים מאותם רמזים ומתקנים את צערן של יעקב, לא היו צריכים לגלות מארצם ולהיות בגלות המרה בה אנחנו נתונים בידי זרעו של עשיו הרשע, אולם הנסתרות לה' אלוקינו ולא לנו, ועלינו מוטל רק לתקן המעשים ולצפות לישועתו.